

ИВАН ГАРЕЛОВ
Недалеч и неотдавна

© Иван Гарелов, автор, 2013 г.
© Орлин Атанасов, художник, 2013 г.
Книгоиздателска къща „Груд“, 2013 г.

ISBN 978-954-398-280-6

ИВАН

ГАРЕЛОВ

Недалеч и
неотдавна

*Посвещавам тази книга на моите деца –
Стефан и Калина*

БЛИЗКИЯТ ИЗТОК*

ИДВАМЕ ОТ ЛИВАН

Мария Перон бе свалена от преврат в Аржентина. Джеймс Калахън стана британски премиер. В Гватемала и Хондурас земетресение уби повече от 22 хиляди души. Бунтове в Совето (Южна Африка) бележат началото на края на апартейда. Палестински екстремисти отвлечат самолет на Air France с 246 пътници и 12 души екипаж и го отвеждат на летище „Ентебе“ в Уганда. Израелски командоси шурмуват летището и освобождават заложниците. Умира Мао Дзъдун, основател на Китайската комунистическа партия. Фидел Кастро става президент на Куба. Стив Джобс и Стив Возняк формират дружеството Apple Computer. Излизат на екран филмите „Полет над кукувиче гнездо“, „Шофьор на такси“, „Всичките хора на президента“. В ефира звучат Пол Макартни и Wings, Елтън Джон, Род Стюарт, АВВА.

Това се случваше през 1976 г. Светът беше разделен на два лагера. Освен това избухваха локални войни, извършваха се революции, преврати, кланета. В края на лятото в Ливан християнската милиция завладя палестинския лагер Тел Заатар, избити бяха 2000 души. 10 хиляди жени демонстрираха в Белфаст за мир. СССР извърши ядрен опит в Семипалатинск, Източен Казахстан. Джордж Харисън бе признат за виновен в плагиатство. Джими Конърс бие Бьорн Борг. Хуа Гофън наследява Мао като партиен лидер на Китай.

** На английски този регион се нарича Middle East, което означава Среден изток. Кой тогава е Близък изток? Ние, разбира се. Това не ни харесва и от речника ни отпада Near East.*

Събудих се, като чух в просъница гръцката песен на Григорис Битикотис „Риксе мия зряя кали, ке я мена, вре зои“, което се превежда горе-долу „Хвърли и за мен един добър зар бе, живот“. Само преди месец тя звучеше всяка вечер във воденицата на Созопол, където се събирахме тогава. Не се усетих къде се намирам, и запях и аз. Така правя, когато съм заспал в заведение, да не разберат от компанията, че ме е нямало за известно време. Гледам срещу себе си няколко левантийски муцуни, рошави, брадясали, спряха озадачени да пеят. Ние бяхме специални пътници и екипажът от гръцко-кипърско-арабски произход не очакваше да знаем любимата им песен. Намирахме се в една гемия под кипърски флаг във водите на Средиземно море между бреговете на Кипър и Ливан, в една тъмна нощ в края на лятото на 1976 г. Пътувах към моя първи военен филм. През есента на 1976 г. в Ливан бушуваше гражданска война. От едната страна бяха милициите на ливанските мюсюлмани, подкрепяни от частите на палестинската съпротива, а от другата – фалангистите, милициите на ливанските християни, подкрепяни от Израел.

От ръководството на телевизията ми отказаха да замина. Първо, нямаше с какво да стигна до Бейрут – международното летище бе затворено. Второ, второто е без значение... Тогава взех командировка до Кипър за няколко дни, за да направя интервю с президента Макариос. Заминахме с оператора Иво Нешев, а там се свързах с палестинците – за тях Кипър е важна база. Както и за израелците, за англичаните, за американците, за всички, които имат интереси в Близкия изток.

Палестинците започнаха проверка. Свършихме парите и заживяхме в стаята за куриери в търговското ни представителство. Един ден палестинците ме повикаха. Проверихме ви, имаме ви доверие. Заминават за Лимасол, на улица еди-коя си ще намерите едно магазинче на еди-кой си. Той ще ви уреди вечерта да заминете за Ливан.

Заминахме не с лодка, а с гемийка, събираше до десет души. Тръгнахме вечерта – израелските катери знаеха, че това е единствената връзка на палестинците и ливанските им съюзници, и често потопяваха или пленяваха гемийите особено ако имаха информация, че с тях пътува важна персона. Така бе заловена лодката, в която пътуваше Камал Джумблат, популярният лидер на друзите и на Социалистическата партия, съюзник на левите мюсюлмански милиции. След неговата гибел той бе заместен от сина си Уалид Джумблат, съгласно тради-

циите в Ливан, където партиите и въоръжените им отряди се формираха на верски или племенен принцип. В открито море останалите пътници започнаха да късат документи, подготвиха се за най-лошото. Ние задряхмахме. Събудихме се от песента.

А сутринта пристигнахме в Сайда – крепост на палестинците в Южен Ливан. Веднага замириса на война. Търчаха хора в униформи. Горяха запалени автомобилни гуми. В далечината ехтяха гърмежи. Носехме препоръчителни писма и скоро ни изпратиха за Бейрут. По шосето учудени видяхме да тичат под строй млади момчета, командвани от униформени. Тез първа щях да науча много работи. Една от тях бе за участието на палестинските деца в съпротивата. Посетих час по история и география на Палестина в един лагер за обучение на „лъвчетата“, както се наричат бъдещите „федаини“ – пълноправните бойци, обикновено над 13 години. В бейрутския квартал „Таюни“ видяхме 13-годишно момче, което стреляше от барикадата. А двама по-възрастни го снабдяваха с боеприпаси. В планината Айнтура друго дете задържаше с картечницата си настъплението на сирийските войски. В Сайда няколко деца бяха унищожили няколко танка на противника. Запознахме се с дете, което в Тел Заатар бе убило един от водачите на фалангистите. Децата воюваха истински. За какво? Играеха си на война или ги заставяха?

Само два дни след като снимахме този репортаж, тези деца заминаха за бойната линия. Някои от тях сигурно са загинали. А оцелелите? При една среща с отговорни ръководители на палестинската съпротива ги запитах дали не ги смущава това участие на децата във войната. „Ние нямаме друг избор – отговориха те. – Ние даваме много жертви, а трябва да се воюва. Ако загине целият ни народ, тогава и за децата ни няма бъдеще. Нашите деца трябва и да воюват, и да се учат, и да остават живи.“ Щях да се върна специално да снимам филм за едно такова момче. После щях да се върна и да отведа това момче в България, където го нарекоха мой син.

Щях да срещна и една жена, която махаше с бяла кърпа на погребението на третия си, последен син. Наричаха я Майката на всички палестинци. Щях да се върна и заради нея и да снимам специален филм, а тя щеше да ме нарече свой син и да ме закичи с отличieto, което се дава на близки на загинали. Щях да приема съдбата на един народ като своя кауза и още много години да идвам в този регион. До ден днешен.

* * *

В Бейрут се стреляше по всяко време на денонощието, от всички страни и посоки. За несвикналия това е шок, ужасен шок. Бързо научихме и свикнахме, че все пак и тук има фронтова линия, установила се след първите ожесточени сражения между воюващите страни. В общи линии тя минава близо до централната търговска улица „Хамра“ и излиза на морския бряг между световноизвестните луксозни хотели, сега надупчени и обгорели от куршуми и снаряди. По същество фронтовата линия разделя мюсюлманския Западен Бейрут, където живеят по-бедните слоеве и се намират палестинските лагери, от Източен Бейрут, населен главно с ливански християни и други по-малки общности. Християните са по-богати, защото са се радвали на благоволенieto на френските колонизатори. В периоди на затишие бойците от воюващите страни дори отивали като на дежурство с колите си в близост до бойната линия. За вечерните новини по телевизията сраженията се прекратявали.

Войната си е война, разбира се, но стрелбата наоколо е преди всичко във въздуха. Стрелят всички, които имат оръжие, т.е. всички. Стрелят по емоционални причини – убит е днес техен другар. Или пък са чули по радиото някаква новина. Близо до нашето хотелче беше хотел „Бристол“, който фалангистите бомбардираха денонощно, защото смятаха, че там е щабквартирата на палестинците. Една вечер Иво ме събуди. Бате, нещо става. Защо бе, Иво? Никой не стреля, съобщава тревожно той. Може би са пробивали фронта и ще нахлуят тук? В този момент се чу как някой зарежда автомата си. Спокойно, казах, всичко е наред, заспивай.

* * *

Време е да ви представя един от най-важните хора в моя живот. Това е Гания Малхис, която стана наша преводачка. Представи ни я Махмуд Лабади, ръководител на информацията на Организацията за освобождение на Палестина (ООП). И с него щяхме да се срещаме много пъти. Гания беше икономист, защитаваше дисертация в България. Беше се върнала заради гражданската война, както и всички палестински студенти в чужбина. В Бейрут разбрах колко много от тях учат в България. Разбрах също, че по брой на висшисти палестинците са на първо място в района на Близкия изток, независимо че нямат държава и са бежанци. Или може би точно затова. Потискането по-

ражда съпротива, развива волята, енергията. Казват, че по брой на завършили висше образование на глава от населението палестинците изпреварват дори Великобритания.

След дипломирането си Гания представляваше ООП в Арабската лига. След установяването на Палестинската автономия Гания беше в Рамала и в правителството отговаряше за икономиката. Непрекъснато я изпращаха на някакви постове. Мъжът ѝ носеше партизанския прякор Рамзи. И той се дипломира в България и стана д-р Рамзи. Беше любимец на Ясер Арафат и след напускането на Ливан стана негов началник на кабинет, един от най-доверените му хора. За известно време ръководеше дейността на ООП в Йордания. След смъртта на Арафат отговаряше за финансите на ООП. От десетилетия познавам тези хора. Те почти никога не успяха да се задържат заедно, да работят на едно място. Понякога се виждаха по един-два пъти годишно. За много малко. Парадоксално, но гражданската война в Ливан бе от малкото такива щастливи възможности. Рамзи командваше една бойна част, съставена изцяло от студенти, която се помещаваше малко на юг от Бейрут. Когато тръгнахме по задачи с Гания, минавахме покрай поделението им и се отбивахме, за да си налеем от дефицитния бензин. През това време двамата с Рамзи си разменяха някакви новини, гледаха се, докосваха се. Минутите изтичаха бързо, но те стигаха на Гания дълго след това да бъде щастлива. След сраженията със сирийската армия в планината Айнтура, в които участваха хората на Рамзи, ние не знаехме какво е станало с него. Тръгнахме по наша задача. Да минем ли за бензин покрай Рамзи, попита ни Гания. О, да, зарадва се Иво, тъкмо да видим какво става с него. Грешка. Не, ако е за лични работи, няма да минаваме, отрязва Гания. Пред такова революционно себеотрицание ние се смълчахме.

Веднъж имаха възможност да се срещнат и да прекарат няколко дни в България. Тъй като бях на къмпинг на морето, запазих им бунгало на Дюни. Бунгалото се оказа тясно, защото те бяха много повече, отколкото очаквах. Освен децата им с тях бяха и двамата братя на Гания, които също учеха в България. Те въобще не се притесниха. Пържихме си риба, пиехме бяло вино, беше ни много весело. Те ми казаха, че това са били най-щастливите им дни в живота.

След войната се върнаха в София да се дипломират. Веднъж ме извикаха при тях в общежитията. Болен съм, важно ли е, попитах. Много било важно, защото можело да се пролее кръв. Отидох. Бяха

много тревожни. В по-голямата си част те бяха от „Фатах“, организацията на Арафат, която бе гръбнак на ООП. Един от тях, поет, се скарал с някого от посолството, просирийски настроен. Арестували поета в посолството, пребили го и сега можело да се появят тук и да го убият. Ако никой не ни защити, ние сами ще го направим, не ни е страх, но не искаме да създаваме неприятности на българските власти. О, аз прекрасно знаех, че не се страхуваха и могат да се защитят. Взехме мерки. След няколко дни цялото посолство бе сменено. Гания бе ерудиран интелектуалец, разкри ми много тайни на Изтока. Рамзи бе добродушен мъжага, образец на вяроност и лоялност. Какво ли става с тези палестински Ромео и Жулиета сега – не знам.

* * *

Ето какво съм предал по телефона тези дни за националното радио: „Удивителното през тези дни в Бейрут е, че въпреки смъртта и разрушенията търговията си върви. Цигари и напитки, южни плодове и риба. Но най-много от всичко се продават куфари, фенери и леки обувки. Куфари за заминаващите, фенери за оставащите и леки обувки за воюващите“.

ЗАМИНАВАЩИТЕ – това са хора, които имат нужда от много куфари. Това са главно богатите християни. Макар че фалангистите са забранили на мъже от 15 до 45 години да напускат страната, за хората с пари това не е проблем. В Кипър видях много от тях. Изпълнили луксозните хотели, те се развличат из ношните заведения, разхождат се с разкошните си лимузини и яхти. В Кипър те са десетки хиляди. В Гърция – също.

Заминават и богатите мюсюлмани. Войната е за бедните.

В Бейрут в тези дни смъртта обикновено е нелепа. Хората загиват от заблудени куршуми, от изстреляни наслуки снаряди и мини. Видях много смърт и много разрушения в бедните квартали, в гетата на палестинците, но не видях нито един изстрелян „наслуки“ снаряд да попада върху домовете на богатите.

ОСТАВАЩИТЕ – те имат нужда от фенери, защото в Бейрут няма електрически ток. Обикновено няма и вода. Също и хляб. С падането на тъмнината някогашният „втори Париж“ опустява. Няма никаква светлина и хората се страхуват. Тук всеки носи оръжие през деня, но не е известно как ще го използва през нощта. Сред нощната тишина се чуват ясно изстрелите и тътените от фронтвата линия, която минава

през града. Фенерите също се гасят рано – стреля се не само по фронтовата линия. След това оставащите заспиват, с изстрелите се свиква.

През деня настъпва оживление. Това е времето да се налее вода, да се купят хранителни припаси. Да се погребат мъртвците. Да се срещнат влюбените.

ВОЮВАЩИТЕ – това са хора, обучени на партизанска война. А партизанска война се води с много смелост и въображение, и с леки обувки. Това важи и за планината, където федаините трябваше много бързо да сменят позициите си срещу превъзходящия ги противник 10 – 15 пъти в жива сила. Позиционната война в планината на палестинците срещу редовната сирийска армия бе обречена на загуба, но главното бе да се дават по-малко жертви. А в града трябва да познаваш всеки квадратен метър от полуразрушените сгради. В тях се криеше може би бойна група, засада или просто снайперист, който държеше на прицел пустите улици. Умението бе да притичваш, без да се превръщаш в мишена. За това трябваша леки обувки.

Леки обувки носеха и обикновените бойци, и висшите командири. Днес или утре сраженията с редовната, тежко въоръжена армия могат да приключат, но партизанската война може да продължи с десетилетия. „Временното примирие е нарушено. Десните сили стрелят с тежки оръжия не само срещу позициите на левите сили, но и срещу жилищните квартали. Най-ожесточеното сражение е в квартал „Таюни“, където войната не е прекъсвала нито за миг през тези 18 месеца. Там е границата между контролирания от фалангистите район „Айн Рмане“ и крепостта на прогресивните сили „Шаях“. Както в Сталинград, тук се воюва за всеки дом и всеки метър. В столиците на някои арабски държави днес се говори и искрено, и двулечно за постигане на мир в Ливан, но изстрелите и бомбените експлозии, ранените и мъртвите са една сурова реалност тук, в Бейрут.“

В този ден имахме намерение да снимаме търговско оживление по улиците на Бейрут, търговията като признак на мир. Но мир нямаше. На своя глава Гания смени плана ни. Отиваме в „Таюни“.

За да влезем в сградата, откъдето група бойци водеха ожесточена битка, трябваше да притичаме през една улица, която бе обстрелвана от снайперисти на фалангистите. Днес те бяха убили двама бойци и сега другарите им водеха битка независимо от обявеното примирие по цялата линия на фронта в Бейрут. Тук Иво Нешев спря и събу сандалите, които му бяхме купили в Кипър. Още тогава му бях обяс-

Сражение в „Таюни“

нил за предимството на леките обувки. Иначе Иво ходеше с официални обувки за протоколните събития, които снимаше в София. На излизане през нощта, независимо че ни обстрелваха и носехме и ранен боец, Иво се върна назад и си взе сандалите.

Имахме големи проблеми и с техниката. Развали се миниатюрният ни магнетофон „Награ“. За да записваме звук, аз носех със себе си обикновен радиокасетофон. Откъде да знам, че с този филм ще ходим на фестивал. Но и да знаех, нищо не можехме да направим. Не стига това, но покъсно се развали и професионалната кинокамера на Иво Нешев „Еклер“. Добре че носеше и една полупрофесионална „Адмира“, която приличаше на сешоар.

Освен това в сградата нямаше ток. А ни предстоеше да изживеем истински боен епизод.

* * *

Привечер е. Притичахме на един от високите етажи на полупрушената сграда. Фалангистите са само на 30 метра разстояние по въздуха. От издънените прозорци млади момчета стрелят с „Калашников“ срещу отсрещната сграда. От време на време изстрелват и по някоя РПГ – противотанковите гранати, които са много ефективни за градски бой.

Позната картина вече – стрелят малките, а по-големите, на студентска възраст, им подават заредените оръжия. Чуват се команди на висок глас. Докато още може да се снима, разговаряме с 13-годишния Фарад, „лъвче“, което се бие наред с фedaините. Току-що е покосил трима фалангисти, които са се промъквали насам. Така е отмъстил за двамата свои другари, простреляни от снайперистите на същата тази уличка, през която ние притичахме. Не могат да си простят, че другарите им са загинали така нелепо, а не в бой. Всичко, което говорят тези хора, звучи патетично. Но има ли по-патетичен момент от границата между живота и смъртта?

Един ранен боец крещи нещо по радиостанцията. Питам Гания какво говори. Тя ми обяснява, че се намираме в щаба на бойна група, която след прострелването на своите другари е отговорила на нарушаването на огъня. Сега техният командир иска подкрепление, защото има опасност фалангистите да ги обкръжат. И какво им казват от центъра? Казват им, че не трябва да дават нови поводи на противника за нарушение на примирието, затова да се оправят сами. Командирът иска да прикриват с огън поне фланговете му, откъдето противникът може да се промъкне през нощта. По лицето на командира разбирам какъв отговор е получил. По радиото се намесват фалангистите, които дават лъжливи надежди от името на центъра. Момчетата засилват огъня, за да покрият възможните места за пробив.

И в този драматичен момент, когато по филмите идва на помощ кавалерията, в сградата се промъкна една жена. Става дума за Ум Али, наречена Майката на всички палестинци. Единият от убитите бойци е нейният трети и последен син, който загива в съпротивата. Нея видяхме днес да размахва бяла кърпа на погребението му, бяла кърпа като на сватба, защото нейният син се бе оженил за Палестина. Тази патетика напомня нашия македонски освободителен епос.

Ум Али е донесла храна на бойците. Днес през деня е приготвяла заедно с други жени храна за партизаните в планината Айнтура, когато ѝ съобщили, че синът ѝ е убит.

Някъде в полунощ настъпва временно затишие. Казват ни, че сега е моментът да се измъкнем. Повеждат ни навън. Още щом излизаме от сградата, чувам отвратителния виещ звук на падаща върху нас мина. Познавам този звук, защото по онези времена ходехме войници и аз бях командир на минохвъргачен взвод, тъй като завърших школата за запасни офицери. Едно от момчетата се хвърли върху

мен и ме прикри с тялото си, след което се свлече на колене, ранено от осколка. Натоварихме го в нашата кола. Огледах се за Иво, къде изчезна в този опасен момент. Ето го, върнал се беше за новите сандали. Тази комична случка като че ли ни даде повод да се отпуснем от напрежението.

Откарахме ранения боец в болницата. Трябваше да му се прелее кръв. Каква кръвна група сте, попита ме шведският лекар. Казах му. Много рядка група, еднаква с тази на раненото момче. Легнах, за да му прелеят от моята кръв. Тази вечер той ми бе спасил живота. Мой ред беше да му го върна.

* * *

Убитите в Ливан от началото на гражданската война са над 50 хиляди. Никой не знае, че тази война ще продължи още дълго. А колко са осакатените? Сградата на Арабския университет е превърната в болница. Тук се научават страшни истини, които трябва да се знаят и помнят.

Разговаряме с човек, който е бил заловен преди месец от фалангистите в Тел Заатар. Завързали го за колата си и го влачили по улиците в продължение на един час. Раните му още не са зараснали. „Аз идвам от Тел Заатар. Натъкнахме се на преграда близо до „Ел Адлие“. Фалангистите ме свалиха, вързаха ме и ме повлякоха с кола. Слава богу, всичко това вече свърши. Влачиха ме с колата по улиците. Хората започнаха да викат: „Не ви ли е грях? Пуснете го! Пуснете го! Той все още е жив! Това е престъпление!“ Тогава ме пуснаха.“

На съседното легло лежи младеж. „Нападението на фалангистите срещу пристанищния район на Бейрут бе изненада за нас. Бяхме трима. Двама бяха убити, макар че ние дори не бяхме въоръжени. Аз останах сам. Те бяха на разстояние само 18 метра и ме простреляха. Помислиха, че съм убит. През нощта започнах да пълзя. За цяла нощ успях да пропълзя 25 метра и се спасих.“

Снимаме отделни фрагменти от бейрутския „пейзаж“. 34-етажният хотел „Холидей Ин“ е бил укрепление на фалангистите. Две денонощия се сражават за него. На два пъти го превземат и губят. Този хотел с избитите от снарядите прозорци се бе превърнал в „картичката“, символ на това, което се случи на някогашния бляскав „втори Париж“. В търговския център, който сега снимаме, днес са били убити четирима души. В палестинския лагер за бежанци Шатила (по-

късно той ще стане известен наред със Сабра с клането на над 3000 жени, деца и старци от фалангистите под благосклонното съдействие на израелската армия на Ариел Шарон) само в една малка уличка са убити 62-ма души от сирийски бомби. Снимаме и една фабрика, която сега се контролира от ООП и в нея работят близки на загиналите. Преди палестинците са нямали право да работят тук.

Главният редактор на списание „Филастин ел Саура“ Ахмед Абдул Рахман:

„Палестинците в Ливан са население от втора категория. Броят им е около 300 000 официално, а фактически 750 000. ООН не прави статистика, а и много са избити. Ливанските закони не важат за палестинците. Забранено им е да строят например. Ако на палестинеца му разрушат къщата, необходимо е специално разрешение на ливанския министър-председател, за да я построи наново. Забранено им е да бъдат собственици на магазини. В палестинските лагери собствениците на магазини са ливанци. Забранено им е да пътуват от един град в друг. Двама братя живеят единият в Ливан, другият в Сирия, но 20 години не са се виждали. Един такъв народ няма друг изход освен революция. Тел За-

Болницата

атар беше символ на единството между палестинците и бедния ливански народ. Там имаше 30 завода. Естествено, имаме много врагове, на които не харесва нашият съюз. Много ни е трудно, защото водим битка за освобождение на родината ни от територията на арабски държави с реакционни режими. Ние искаме мир в Ливан. Искаме и да се върнем в родината си. Няма да има мир в Ливан, без да се вземат предвид интересите на палестинския народ.

Нашето мнение е, че решението на ливанския проблем е работа на ливанците. Това означава с участието на всички сили, които са участвали във войната – и десни, и леви сили, без да се игнорира никой. Опитваме се да спазваме примирието, за да помогнем на мирния процес. След това ще търсим политическите решения в нашите отношения, но без арбитража на Сирия“.

Едно от нещата, които не знаех предварително, беше за ролята на Сирия в тази война, в Ливан въобще и в целия близкоизточен конфликт. Сирийците винаги са смятали Ливан за своя територия и не им харесваше там победители да бъдат ливанските прогресивни сили и палестинците, защото собственото им влияние щеше да бъде ограничено. Затова Сирия се намеси в гражданската война под предлога за умиротворяване и нападна с цялата си армия мюсюлманските си братя. По това време България поддържаше много близки отношения със сирийския режим и никой не пишеше за ролята му в Ливан. Когато излъчих филма, стана голям дипломатически скандал. От ЦК ми се скараха жестоко. Но някои от експертите като че ли бяха доволни – все пак някой беше казал истината.

* * *

Пътуваме към Айнтура. Днес-утре там ще се реши накъде ще се наклонят везните в тази гражданска война. Тя вече не е само ливански въпрос, защото Сирия се намесва със своята армия. Планинският масив Айнтура е като остров, блокиран на север от десните сили, а на изток и юг – от сирийските войски. Военните съединения на палестинската съпротива и на прогресивните ливански сили имат тесни и трудни пътища за свързка от югозападната страна. На другия ден ще бъдем свидетели на мощната атака на сирийските войски срещу тези позиции. Ние сме първите журналисти, които палестинското командване допуска до този извънредно важен в стратегическо отношение район. Не знаем ще бъдем ли последните? Това не знаят и нашите

домакини. Те копаят убежища. Готвят се да прекарат тук зимата. Земята се копае трудно. В нея има много метал от куршуми, мини, снаряди. С нас разговарят професионални военни, участвали в много битки – не само на територията на Ливан. Срещаме хора от интернационалната бригада – бивши военни от Египет, Сирия, Йордания. Тук са и нашите приятели, хората на д-р Рамзи. Пазят ги, те са национален капитал. Но в решителните битки те са на първа линия, разчита се на техния интелект. Разговорите, които водим, са по-скоро политически, отколкото на военни теми. Но има един човек тук, който знае повече от всички други, а и предчувства повече. Това е Абу Халед – един от висшите военни ръководители на „Фатах“, който командва съединенията на обединените сили в този район.

Абу Халед: „Тук са струпани стратегическите сили на двата лагера. Ако утре започнат сражения, те ще бъдат едни от най-тежките. Айнтура е важна преграда по пътя между Дамаск и Бейрут. Ако нашите противници искат да разделят Ливан, те трябва да превземат Айнтура. Ако искат да превземат Бейрут, пак трябва да минат оттук“.

Питам го какви са шансовете да бъдат удържани тези позиции.

Абу Халед: „Ако трябва да воюваме само срещу фалангистите, ние можем да се задържим дълго, но ако сирийската армия, която се намира на ливанска територия, тръгне срещу нас, ще ни бъде много

Сражения в Айнтура

трудно. Съотношението на силите е 1 към 15 в тяхна полза. Тогава ни остава да се задържим по-дълго и да нанасяме повече загуби на противника. Друг избор нямаме“.

На другата сутрин предчувствията на Абу Халед са вече реалност. Сирийската армия започва офанзива срещу Айнтура с цялата си военна мощ. Една сирийска дивизия напредва по посока на Таршиш, а друга по пътя Захле-Муш, трета по направление на планината Кунайс. Целта е да се срещнат в точката, където се намира ръководството на обединените сили, а също така и ние. От своя страна десните ливански сили се активизират от северозападна посока.

Едва привикнали към особеностите на градския бой, ние изведнъж имаме шанса да снимаме мащабно, необхватно бойно поле. Противникът е отсреща, зад укритията и провежда класическа артилерийска подготовка. Много опасно и много трудно за снимане. Тъкмо чуеш експлозия и насочиш камерата, снарядът вече се е взривил. На магнетофонната лента записът на този взрив звучи като едно голямо плякане. Това са първите ни уроци. След време те ще ми послужат във Виетнам.

Снимаме отблизо отбраняващите се с минохвъргачна стрелба. Изнасят първите ранени. Първите убити. Между тях за съжаление е един наш колега, палестински оператор. След месец ще гледаме в Лайпциг, на фестивала на документалното кино, последните кадри, заснети от неговата камера. Някои се повтарят с нашите кадри.

Следобед вече не сме в Айнтура. Сирийските части превземат възела от пътища, който осигуряваше снабдяването на обединените сили в планината Софар и Захру. Те продължават да се сражават, но изглеждат обречени. А това са последните прегради. До Бейрут остава само Але – крепостта на прогресивните ливански сили и на палестинската съпротива. Але е на 12 км от Бейрут.

В старите си записки установявам, че този ден е бил понеделник. Ето какво съм предал за телевизията в България:

„Настъплението на сирийските войски е спряно при град Але, където се намира главната квартира на обединените сили. След загубата на стратегическите позиции в планината за палестинците и ливанските им съюзници загубата на Але би била фатална във военно отношение. В същото време никой не си прави илюзии, че Але и другите важни позиции биха могли да се задържат дълго, ако сирийската ар-

мия продължи своята офанзива със същата мощ и военна сила както досега. Въпросът е какви са точно военните и политическите цели на сирийската акция и дали те са вече постигнати. Ако се съди по изявленията на сирийските ръководители, а също така и от мащаба и характера на военната операция, то целта е нещо повече от завземането на вече завоюваните стратегически позиции. По-скоро сирийската страна си поставя политическата цел да подчини палестинската съпротива, като отстрани сегашното ръководство и даде шансове на дясното крило в ООП.

Какви задачи си поставят при тази обстановка прогресивните сили и палестинците? Ясер Арафат заяви категорично, че борбата ще продължи, като се използват и всички възможни пътища за мирно разрешение на проблема“.

При завръщането си от планината посещаваме в една квартира в Бейрут Жорж Хауи, един от лидерите на левите ливански сили, важен съюзник на палестинците. Искаме от него трезва оценка и точни прогнози:

„Положението е изключително тежко. Ние не си правим никакви илюзии, че можем да се противопоставим задълго на една редовна армия. Ние сме подготвени да водим партизанска война, но не и срещу толкова превъзходящ ни противник. При тази обстановка ние си поставяме две основни цели. Да продължим въоръжения от-

Сред бойци

пор и да не се подчиняваме на политическия диктат. В момента върху ръководството на палестинската съпротива се оказва силен натиск да се откаже от своите политически цели и да се подчини изцяло на чужди. Ето какъв е смисълът на нашата по-нататъшна борба. Защото всяка военна победа е без значение, ако няма политическо покритие. Ако загубим една позиция, ще воюваме от втора, ако загубим и нея, ще воюваме от трета. Ако окупираат един район, ще организираме съпротивата в него. Ако окупираат цялата страна, няма да сме първата страна, която се е освободила от чужда окупация. Те могат да ни поставят в трудно положение, но никога не могат да ни победят“.

* * *

В Бейрут палестинците ни посъветваха да си тръгваме. Утре сирийците можело да завземат Сайда и да няма откъде да си заминем. По-добре било да покажем филма на света. Тръгваме си. Тежко ни е. След нас Ливан остава още по-измъчен, обсаден, опожарен, бомбардиран. Остават хората, с които се сближихме.

На връщане отново пътувахме с гемийка и пак през нощта. На палубата беше студено и предложих на Иво да се покрием с палестинските кърпи, които ни бяха подарили. Не му се занимаваше да отваря куфарите. Но ето че от тъмнината изплува силуетът на израелски катер. Наредиха ни да спрем. Капитанът ни предупреди да не правим резки движения. Другите пътници бяха в каютата. От катера ни осветиха с прожектор и започнаха бавно да ни обикалят и оглеждат. Тъмни фигури стояха зад тежките картечници. С Иво стояхме като вдървени, макар че моят стол започна да се разчеква. И двамата бяхме мургави, с мустаци. Добре поне, че не сложихме кърпите. Израелският командир, изглежда, не беше в лошо настроение и накрая ни пуснаха. Слава богу, никои нямаше да знае какво е станало с нас. Няма разписание, няма телефони, няма връзка с родината.

* * *

Веднага след излъчването на филма шефовете ме изпратиха на фестивала на документалното кино в Лайпциг. Дотогава дори не знаех за такъв фестивал, нито имах претенции в областта на документалното кино. В Лайпциг първата вечер ми попадна парче желязо в

окото и ми сложиха превръзка като на пират. На сутринта нашите домакини от ГДР ни казаха, че филмът няма да бъде включен в състезателната програма, защото е пристигнал късно. А неговата актуалност беше главното му достойнство. Седях в барчето на киното, с военен пуловер с дупка на гърдите, брадясал, с едно око, и то гледа лошо. Зададе се делегация, водена от председателя на Комитета за телевизия и радио Л. П. Много любезен човек. Спря се и ме представи на германските си домакини. А това е нашият водещ... Германците ме гледаха втрещени. „Що за водещ може да бъде този пират? „Защо не уредите да пуснат филма?“ – попитах безцеремонно. „Не съм тук да уреждам филми“, отговори ми той. „А за какво сте тук тогава?“ – не млъквах аз с целия непукизъм на човек, който се връща от ада на гражданската война, гледал е смъртта в очите и не обръща внимание на цивилните условия.

Неочаквано получих покана от Ирак да отида да снимам филм у тях. Дотогава не знаех за дълбокото им противоречие със Сирия и че затова са ме поканили.

На работа като звукооператор

Получих и съобщение от отдел „Работна сила“, че тъй като съм отсъствал, без да съм в командировка, ще ми удържат времето от отпуската. Написах следния отчет:

До първия заместник-председател на КТР

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

От Иван Гарелов, коментатор в КТР

Др. Славков,

По време на командировката ни с оператора Иво Нешев до Кипър и Ливан разполагахме със самолетни билети Никозия – Дамаск. Когато бяхме вече в Кипър, Сирия затвори границата с Ливан и проникването оттам стана невъзможно. По тази причина връщаме нашите билети неизползвани, което означава, че са спестени средства. С помощта на ООП ние проникнахме в Ливан по море, без да заплатим пътя. В края на командировката военната обстановка се измени. Сирия започна активни военни действия и ние трябваше да се върнем отново по море. Нашите приятели от ООП бяха ангажирани в сражения и ние трябваше да напуснем, като заплатим билети на частна агенция. За тази цел българското посолство в Бейрут ни предостави 600 ливански лири срещу разписка. От тази сума заплатихме 500 лири за билети, които прилагам към финансовия отчет, а 100 лири връщаме. Моля този разход да бъде утвърден и да бъде възстановена сумата на посолството.

В допълнение искам да посоча, че ние останахме 15 дни в повече от заплатената ни командировка, което се наложи от сложната обстановка и тежките условия на работа.

12.X.1976 г.

С уважение: Иван Гарелов

Аз вече мислех за следващото ми пътуване до Ливан. Чаках едно писмо.